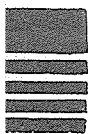

LISTY
GENEALOGICKÉ A HERALDICKE
SPOLEČNOSTI V PRAZE

ACTA
GENEALOGICA AC HERALDICA

Číslo 14

Září 1971

Václav Elznic

PŮVODNÍ MAPY KATASTRÁLNÍ A INDIKAČNÍ SKICY

Bývá zvykem, že autor zabývající se určitou problematikou, předmět svého pojednání nejdříve definuje; ve významových slovnících a encyklopedických příručkách je to dokonce jeho prvotní povinností. U věd duchových lze snad některé klasické pojmy definovat různě podle autorova hlediska a filosofického nadhledu, avšak technické definice si vymýšlet nelze, neboť jsou dány samou podstatou technického díla. Takovým technickým dílem je i

mapa, jako geometrické zobrazení části povrchu zemského, jako jeho zvláštní případ do zvolené zobrazovací roviny v určitém měřítku. Nic více, nic méně.

Z definice samé vyplývá, že mapa nevzniká pouhým zmenšením celého povrchu zemského (tím je globus), ani jeho částí (tím je např. letecký snímek), nýbrž že vzniká vyměřováním na geodetických základech. Způsob vyměřování není rozhodující (lze užít metod pozemních, ale i letecké fotogrametrie); rozhodující je způsob zobrazení, volbou zobrazovací roviny jako plochy referenční (náhradní), která má v daném místě (např. zemi, státu, nebo kontinentu) nahradit co nejlépe a nejvhodněji těleso zemské, jímž je geoid. Ten s určitým omezením lze nahradit rotačním dvojosým elipsoidem, nebo dokonce koulí. Proto obecně mluvíme o "země-kouli", což je útvar prostorový, zatím co mapa je obraz rovinný. To jsou však již problémy matematicko-kartografické. Zcela jinou otázkou je ovšem obsah (náplň mapy, nebo mapového listu, který je přímo podřízen jejímu měřítku. Teprve potom možno mluvit např. o mapě katastrální, pozemkopišnické, o mapách či orientačních plánech měst, okresů nebo krajů, o mapách topografických a speciálních, ale i turistických, silničních, autemapách, mapách geologických, historických, školních, hydro-meteorologických a jiných tzv. mapách účelových.

Pokud se týče map katastrálních, tu má rodopisec v první řadě na mysli mapy, které vzešly z původního katastrálního vyměřování, nařízeného pro rakouské soustátí patentem z 23. prosince 1817. Měření trvalo od r. 1824 s přestávkami do r. 1843. V zemích koruny české bylo zaměřeno 12.696 katastrálních obcí (dnes je nazýváme katastrálními územími, neboť ne vždy se shodují s územími obce politické) o celkové výměře 7,932,000 ha a s počtem 15,359,513 parcel. Zobrazení bylo provedeno na 49.947 mapových listech (viz Fr. Mašek: Pozemkový katastr, Praha 1948, vydalo min. financí).

Každý úplný list této mapy v měřítku 1 : 2880 představuje obdélník šířky 65,85 cm a výšky 52,68 cm, což ve skutečnosti představuje území 1896 x 1517,19 metrů o plošné výměře 287,73 ha. Tato nezvyklá čísla jsou způsobena mírou sáhovou, v té době zákonnou pro celou rakousko-uherskou monarchii. Jelikož

1 vídeň. sáh (Klafter) = 1,896,484 m = 6 stop po 31,6081 cm

1 vídeň. stopa (Fuss) = 12 palcům po 2,6340 cm

1 vídeň. palec (Zoll) = 12 čárkám po 2,1950 mm.

Úřední značení zkráceně bylo: 1 sáh = 1', 1 stopa = 1", 1 čárka = = 1''' , vše vídeňské míry pro celou říši. Sekční rámeč katastrální mapy měl proto rozměr 1000 x 800 sáhů, čili 25 x 20 palců. Pro měřítko katastrálních map byl stanoven požadavek, aby 1 čtvereční palec na mapě (její sekční rámeč má vždy po obvodě palecový dělení) se v přírodě rovnal výměře 1 katastrálního jitra = 1600 čtverečním sáhům, t. j. čtverci o rozměrech 40 x 40 sáhů. Z toho již přirozeně vyplývá měřítko mapy, neboť

$$40 \text{ (sáhů)} \times 6 \text{ (stop)} \times 12 \text{ (palců)} = 2880.$$

Pro území členěné, jako jsou např. místní trati (zastavěná část) obcí bylo použito měřítko poloviční 1 : 1440, při silném členění zastavby měst dokonce měřítko čtvrtinové 1 : 720. S tímto měřítkem 1 : 720 se setkáváme ještě dnes u správce inž. sítí v Praze (vodárny, plynárny, kabelové rozvody silnoproudu i slaboproudu - sdělovacích kabelů a pod.). Teprve po r. 1948 má celá Praha mapy v měř. 1 : 1000, tak jako řada jiných měst z doby dokonce dřívější. Toto měřítko 1 : 1000, ale i 1 : 500, nebo 1 : 2000 a 1 : 2500 patří již do doby po zavedení míry metrické, uzákoněné v Rakousko-Uhersku 25. července 1871. Pozemkový katastr přešel ihned na míru metrickou a pro usnadnění přepočtu vydal již r. 1874 pomocné tabulky pro převod plošné míry sáhové na metrickou.

Nesprávnou definici nalezneme v některých příručkách pro rodopisce a archi-váře i pro indikační skicu, což je dnes běžná příruční katastrální mapa. Zaměřuje se často za t. zv. polní náčrt. Nevznikla nikdy na základě nějakého měření, nýbrž

Je to pouhá kopie nebo otisk mapy katastrální, rozčtvrcená a podlepená tuhým kartonem. Takto zmenšený formát dovoluje pak použití indikační skicy jako orientační pomůcky přímo v terénu, do které se v poli vyznačují změny k zanesení do originální katastrální mapy.

Její zvláštností je vhodná adjustace kolorováním (cesty hnědé, louky světle zelené, zahrady tmavě zelené, vody modré, lesy lampovou černí, dřevěné objekty žluté, zděné objekty červené). Domy jsou opatřeny číslem popisným černé, na rozdíl od červeného číslování pozemkových parcel. Čelní (vstupní) stěna domu je vytažena silněji. K původní adjustaci patřil u prvotních indikačních skic (roquis) i zápis jména vlastníka pozemku; u dnešních příručních map tomu tak není. Byla-li parcela malá, vepsalo se aspoň příslušné domovní číslo. Pozemky těchto držitelů jsou černě sluchovány. Nyní vyjadřuje slučka příslušnost částí téže parcely, čili částí patřících témuž parcelnímu číslu. Prvotní číslování parcel se dělo zvlášť pro parcely pozemkové, zvlášť pro stavební. Dnešní číslování parcel je v celém katastrálním území průběžné, počínaje zastavěnou místní tratí, bez ohledu, kolik mapových listů má celá obec (kat.území) a bez ohledu, zda je místní trať zobrazena ve zvětšeném měřítku. Klad (položení-schéma) mapových listů je vždy na titulním listu, nebo obalu. Tam je též zpravidla i přehled číslování parcel podle jednotlivých tratí, které v mapě jsou uvedeny. Měsivky honů (pozemkových tratí) a názvy pomístní na mapách uvedených, jsou dnes jediným zachovaným dokladem topomastickým v rozsahu celého státního území.

Původní mapy katastrální jsou pro celou ČSR archivovány v Ústředním mapovém a listinném dokumentaci Oblastního geodetického ústavu v Praze 1, Malá Strana, Dražického nám.7. Příruční mapy (indikační skicy) archivuje Státní ústřední archiv v Praze 6, tř.Obránců míru č.133, pro oblast země Moravsko-slezské pak Státní archiv v Brně, Zerátinovo nám.č.3-5. Slovensko má svoji vlastní dokumentaci, na historických zemích nezávislou.

Současné mapy katastrální evidují a vedou ve shodě se současným stavem pozemkové držby příslušná Střediska geodetického na okresech. Jím jsou nadřizeny Oblastní ústavy geodesie, a řídícím orgánem v ČSR je Český úřad geodesie a kartografie v Praze 1, Hybernská ul.č.2.

Na závěr považuji za nutné zdůraznit, že katastrální vyměšování a mapování nebylo a není záležitostí samostatnou, i když prvotní název byl ryze fiskální, neboť celý pozemkový katastr (t.j. mapový a listinný aparát, včetně dráčekostních archív, parcelního protokolu, oceňování pozemků atd.) měl sloužit především účelům daňovým. Zrušení gruntovních knih a urbářů, a zřízení pozemkových knih u okresních soudů, dalo katastrálním mapám vyšší úroveň, neboť bývalý katastrální měřičské úřady vedly až do jejich zrušení r.1951 též tzv.pozemkovými mapy těchto soudů. Teprve od r.1951 není nový vlastník nemovitosti vázán povinností vkladu vlastnického práva do pozemkových knih. Jejich funkce přešla Střediska geodesie zřízením tzv.evidence nemovitostí, jejím základem pilířem zůstává i nadále - katastrální mapa.

Otto Bernardin ROD BERNARDINŮ V PLZNI

Odjakživa zajímala mě vždy záhada života mých předků. Nevěděl jsem pranic o jejich původu, způsobu života a událostech, vztahujících se k jednotlivým osobám, které žili před mnoha a mnoha léty. Vše bylo proniknuto až dosud tajemstvím které jsem nepoznal. Nevěděl jsem pranic ani o svých prarodičích, které jsem neznal. Dovářel jsem se pouze námátkou něco od svého otce, ale byly to jen kusé poznámky, bez jakékoli souvislosti. Na ty jsem pak téměř zapomněl. Tehleto otázkami počal jsem se zabývat až ve stáří a hlavně pak jako důchodce. Tehdy bylo dost času, tím spíše, když pro onemocnění nemohl jsem se již zabývat dosavadní prací. Otázkou rodu začal jsem se vážněji zabývat při narození mého vnuka Tomáše Bernardina. Měl jsem v té době pocit, že každý dříve než opustí svět, se snaží zanechat po sobě nějakou viditelnou stopu hlavně pro svoje potomstvo. Impuls k tomuto rozhodnutí proniknout do minulosti předků, dala mně stará vetohá knižka, t. zv. "Wanderbuch". Nalezl jsem ji ve staré skříni po rodičích a byla vydána roku 1837. Jak jsem zjistil, patřila mému dědovi Bernardu Bernardinovi, mladému kloboučnickému tovaryši, narozenému v roce 1818. Dochovala se náhodou, značně však poškozena dětmi několika generací, které nemají naprosto pochopení pro starou rodinnou tradici a památky. V řečeném "Wanderbuchu" nacházela se razítká různých měst bývalého Rakousko-Uherska, kudy tehdy cestovala tovaryšská mládež, aby získala zkušenosti ve svém řemesle. Vracela se pak i po několika letech domů obohacena těmito zkušenostmi, často i s nastrojdanými penězi. Zjistil jsem, že

byly zadní prázdné listy této knížky popsány dědovou rukou a obsahovaly stručné záznamy o rodinných událostech, jako narození, úmrtí, svatbách, dluzích atd. To byla první rodinná "matrika", do níž jsem nahlédl při počátečním rodopisném bádání.

Pustil jsem se s velkou chutí a radostí do této, pro mě úplně nové práce a během pěti let rozrostly se "Paměti rodu Bernardinů" na obsáhlý spis o 500 stranách formátu A 4. Stránky psány tuší a zpeřstřeny erby měst, kde žili moji předci. Nechyběly ani mapy měst a krajů vztahujících se k životu předků. To už jsem věděl opravdu mnoho zajímavostí a poznatků z jejich života. Vypracoval jsem zároveň podrobný rodokmen rodu Bernardinů od konce 16. století.

Moji předkové Bernardini byli původu italského. Přešli hranice Lombardie s jinými Vlchy, kteří se zabývali stavbou kostelů a byli zvaní do Cech. Zde pracovali ve službách šlechtických rodů a měšťanů při stavbě a výzdobě paláců a měšťanských domů, ale většinou stavěli kostely. Někteří se usídlili v Polné a zúčastnili se stavby tamního chrámu a pak se zde trvale usídlili.

Dle starých gruntovních knih města Polné založených v roce 1562, koupil dům v Polné roku 1615 Ondřej Bernardi (později zvan Bernardy). Z farních matrik jsem pak zjistil další členy tohoto rodu, který se zde během let velice rozrostl. Značná část rodin zůstala řadu let až do nedávné doby v Polné.

V roce 1738 - 1742 odstěhoval se můj předek Václav Bernardi narozený v Polné 1718 do Radnic u Plzně. Zde zakoupil roku 1742 dům a stal se radnickým měšťanem. Provozoval živnost kloboučnickou, která pak byla předávána potomkům až do poloviny 19. století. Mezi členy rodu příslušel též Václav Bernardin narozený 1779, měšťan radnický, mistr kloboučnický a kostelník. Napsal "Paměti V. Bernardina", v nichž líčí události města Radnic. Nalézají se nyní v Státním ústředním archivu v Praze. Zúčastnil se také založení "České čtenářské společnosti v Radnicích" v roce 1818 s významným národním buditelem, radnickým farářem A. J. Puchmajerem, jak popisuje J. Hejný v knize "Monografie Radnicka".

Roku 1778 přestěhoval se Václav Bernardi, též mistr kloboučnický, narozený 1746 v Radnicích, do Plzně (strýc jmenovaného Václava Bernardina) a stal se měšťanem. Založil ve svém domě rozsáhlou výrobu klobouků v tehdejší Andělské (nyní Bezručově ul. 8) ulici č. 147. Tento rodinný dům byl jedním z 250 plzeňských domů, jichž majitelé upsali podíly k založení plzeňského pivovaru, a to ve výši 150 zlatých za každý dům. V knize "Ze staré Plzně" z roku 1910 je mezi jiným poznamenáno na stránce 174: "V Andělské ulici měli Bernardinovi, stará plzeňská rodina, dům, kde se říkalo "U modré štiky". Dům byl v majetku rodiny téměř 200 let. Syn Václava Bernardi byl rovněž Václav a narodil se v roce 1777, ale psal se již na konci jména s "n", tedy Bernardin. Od té doby mají všichni příslušníci rodu jméno Bernardin (nikoliv již Bernardi). Týká se to však výlučně plzeňské větve, nikoliv příslušníků v Polné a jejich potomků. Jmenovaný Václav provozoval rovněž živnost kloboučnickou v tomto domě. Rovněž jeho syn Bernard Bernardin narozený 1819 byl kloboučníkem až do poloviny 19. století. Do roku 1876 provozoval pak ve svém domě živnost hostinskou. V knize Paměti Plzně od archiváře Martina Hrušky čteme: "Dne 3. dubna 1870 měl nově zřízený spolek "Občanská beseda" ve spolkové místnosti "U Bernardinů" v Andělské ulici první valnou hromadu".

Z potomků plzeňské větve Bernardinů žije dosud v Plzni pouze jeho vnuk Otto Bernardin nar. 1902 a jeho pravnuček Otto Bernardin nar. 1929.

Potomci polenských Bernardy žijí dosud ve značném počtu v Cechách a na Moravě. V zahraničí pak v Rakousku, Anglii, Záp. Německu, USA a j. Potomci plzeňské větve rodu Bernardinů žijí v Cechách - pouze několik osob - a v USA jedna rodina.

Se všemi těmito současníky udržuji stále písemný styk. Kromě toho však pátrám dále po dalších členech tohoto řodu. Pokusil jsem se navázat spojení s "Bernardinými" z Francie. Nemělo však toto úsilí žádný výsledek, jak níže uvádím.

Dopsal jsem totiž majiteli velkého zábavního podniku v Paříži, Alainovi Bernardovi a zaslal pro informaci stručný přehled předků. Obdržel jsem zpátky odpověď asi v tomto znění: "Při pátrání po předcích naší rodiny dospěl jsem až do roku 1735. Zajel jsem též do kraje mezi Jurou a Bourgnon. V jedné obci navštívil jsem radnici a zjistil jsem ke svému podivení v tamních městských knihách mnoho jmen Bernardin. Zašel jsem pak do blízké kavárny, abych si pohovořil s místními usedlíky a zjistil příčinu značného počtu osob stejného jména. Seznámil jsem se s jedním návštěvníkem kavárny, který se mně představil jako Marcel Bernardin. Provedl mě městem a při tom mě upozorňoval na mnoho kolem jdoucích osob, kteří se jmenovali Bernardin. Prohlásil však ihned, že nejsou příbuzní, což mě velice udivilo. Zavedl mě pak na místo, kde stával klášter mnichů sv. Bernardina a tu - jak píše můj jmenovec - se mu záhada vyjasnila. Prastarý klášter mnichů Bernardinů byl velmi rozsáhlý a tamní mniši zvali dívky z blízké obce na různé práce ženské povahy do kláštera. Rády si přivydělávaly. Stávalo se však často, že

některá dívka vracela se domů do vsi "s útěžkem" k malé radosti rodiny. Takto nazvané děti se nazývaly Bernardini." Píše dále, že původ všech osob jména Bernardin, které žijí v okruhu sto kilometrů od kláštera je týž, t.j. klášter sv. Bernardina.

Jistě zajímavý poznatek, který se může přihodit při horlivém rodopisném bádání.

Pokusím se nyní o pátrání po předcích v Itálii. Budu mít jistotu, že jejich původ nebude již v nějakém klášteře. Bude to zdlouhavá práce, ale při jejím konečném úspěchu, poskytně jistě mnoho radosti.

Jan Skutil POTÍŽE PŘI ROZVOJI GENEALOGICKÉHO A HERALDICKÉHO BĀDÁNÍ NA MORAVĚ

Sledujeme-li úspěšný rozvoj genealogie a heraldiky v posledních několika letech v Praze, v Plzni a v Jílovém, nezbavíme se upřímné lítosti, že se dosud nepodařilo ustavit na Moravě odbočku Genealogické a heraldické společnosti a že zde vědci usilí nepokračuje společně s Cechami. Moravská genealogie a heraldika jsou značně odlišné od české, i když od vrcholného středověku české a moravské rodiny byly blíže zpřízněné, jakož mnohé rody české (např. Valdštejnův, Rožmitálští) přenesly svoje těžiště na Moravu nebo naopak (Kounici, Perštejnové, Kunštátští - Poděbradští - Münsterberští). A právě v této skutečnosti začíná prvá obtíž, že totiž v genealogických pracích zpracovaných v Praze není plně využito materiál moravský, že řada větví rodin v nich chybí, kdežto práce moravské s touto tematikou se spokojují často již s tím, že se plně důvěruje zpracování pocházejícímu z Čech a že se při dalším studiu ulpívá pouze na známých faktech z literatury a k pramenům se již znovu nejde.

Nepřihlížíme-li k Paprockému Zrcadlu slavného markrabství moravského (1593), Balbínovu spisu Tabularium Bohemogenealogicum (Miscellaneorum dec. II, lib. 2, 1687-88, 1770), Pěšinovu Předchůdci Moravopisu (1663) a některým dalším historickým tiskům, majícím už spíše pramenný význam, pak se může současná genealogie na Moravě opřít vlastně jen o Siebmacherův Wappenbuch, jehož 10. knihu IV. dílu, týkající se Moravy, zpracoval Heinrich von Kadich a Conrad Blažek a vydal v r. 1899 v Norimberce, dále Irrwingův brněnský Genealogisches Taschenbuch der adeligen und ritterlichen Häuser (1871 a násl.), Houdkovy Moravské vývody erbovní (1917) a několik málo dalších publikací, především však o dodnes nepřekonanou, ale málo přístupnou rozsáhlou knihu Josefa Pilnáčka Staromoravští rodové, jež vycházela sešitově vlastním nákladem spisovatelovým od r. 1926 v tiskárně A. Odehnala v Brně.

Další zásadní potíž raně novověké moravské genealogie i heraldiky spočívá v tom, že od konce 16. stol. a zejména v 17. stol. zesílilo na Moravě stěhování a zakupování se šlechtických rodin dolnorakouských a štyrských, též slezských (uveďme např. Salmy, Roggendorfy, Schmieda z Freyhofu aj), takže se stává genealogické studium bez znalosti souvislosti s větvmi vně Moravy jen málo přínosné. Nezanedbatelné je rovněž přistěhovalectví uherských šlechtických rodin na Moravu, např. Serenyůů, Kálnokůů apod., které sehrály nejen na Moravě, nýbrž i v celém někdejšíms habsburském soustátí značnou úlohu hospodářsko-politickou. Pramenné studium moravské genealogie je dále zcela ztíženo uložením nejprůnějššího rodinného archivu pánů z Boskovic ve Vídni a ve Vaduzu mezi archívem Liechtenštejnůů, ostatně i jinak bylo by třeba mnohá fakta (např. k Perštejnům) doplňovat ve vídeňských archívech.

Kromě potíže technického rázu brzdí rozvoj moravské genealogie a heraldiky navíc ještě nedostatek tradice studia těchto základních historických disciplín v zemi.

Přes všechny tyto potíže a nedostatky byl ustaven redakční kolektiv, který by rád připravil Genealogický slovník moravské šlechty, o jehož publikování v sešitech Jižní Moravy se v současné době jedná, jímž by moravští archiváři chtěli doplnit základní nedostatky v těchto disciplínách.

Zdeněk Bičík ROD SOCHAŘE JAKUBA TEPLÉHO / 1729-1802/

Pardubický sochař Jakub Teplý (1729 - 1802), tvůrce fasády proslulého domu U Jonáše v Pardubicích, je typickým představitelem českého měšťanského rokoka (1). O jeho původu nebylo dost dlouho jasno. František Karel Rosůlek jej pokládal za rodáka z Hostovic čp. 1 (2). B. Jelínek však za rodáka z Platěnic (3), což uvádí i dr. Prokop Toman (4) a ověřil jsem v matrice (5). Teplý pocházel ze selského rodu, počínajícího roku 1713 v Platěnicích, kdy jeho strýc Vavřínc Teplý (neznámého původu) koupil od Jana Vinaře statek za 992 kop míš. (6). Týž Vavřínc jej prodal roku 1729 svému bratru Jiříku Teplému (otci Jakobovu) za 805 kop míš. "pro nedostatek dobytka" (7). Statek měl nové stavení, v němž se nacházela světnice, komárka, kuchyně, síň, dvě komory, maštal a řezárna (8).

Jiřík Teplý hospodařil až do roku 1759, kdy tři roky před svou smrtí (9) postoupil grunt synu Vojtěchovi (10), když "sobě na starý kolena odpočinouti nemoha, ale pro obtížnou vojnu a nedostatek čeládky ....". V držení rodu Teplých pak grunt zůstal po několika generacích (11).

Jiří Teplý měl s manželkou Kateřinou (12) značně početnou rodinu. Kromě Jakuba, narozeného 24. 7. 1729, to byli Matěj (13), nejstarší syn, Martin a Salomena (14) a Josef, Jiří, Anna, Vojtěch a Jan (15).

Dr. Prokop Toman uvádí, že Jakub Teplý absolvoval vídeňskou akademii, na níž vstoupil jako vyučený řezbář. Z prvních třiceti let jeho života je známo velmi málo. Roku 1759 se objevuje jako majitel domu čp. 72 v Zelenobranské ulici v Pardubicích, tedy ve středu města, který koupil s manželkou Petronilou za 857 zl. 45 kr. (16). Do Pardubic přišel tedy již ženat a patrně bezdětný; jeho manželka Petronila zemřela 11. 11. 1778 ve věku 42 let (17) v Pardubicích a její sňatek ani děti z tohoto manželství nebyly ani v Pardubicích ani v Ledči, odkud jsou známy první práce Teplého, zjištěny. Již po necelém roce se Jakub Teplý oženil dne 6. 7. 1779 podruhé s Kateřinou, dcerou Josefa Krause z Pardubic (18). Z manželství se narodily děti Jan Křtítel (30. 6. 1780), Karel (23. 5. 1782), Josef (21. 3. 1784), Anna (21. 3. 1786), Krystýna (24. 7. 1789), Bartoloměj (1792) a Dorothea (24. 12. 1796) (19).

Jakub Teplý zemřel v Pardubicích v čp. 59 dne 20. února 1802. Jeho obdivuhodné dílo, v němž celkem rovnoměrně prováděl práce sochařské, řezbářské a štukatéřské, lze omezit datovanými pracemi lety 1758 - 1799 (20). Oživují dodnes památkovou rezervaci města Pardubic a budí zaslouženou pozornost jejich návštěvníků.

P O Z N Á M K Y

- (1) Dr. Prokop Toman, Nový slovník československých výtvarných umělců, Díl II., (Praha 1950), str. 585.
- (2) Pardubicko-Holicko-Přeloučsko, díl III., str. 171; o hostovickém kostele sv. Jakuba (dnes neexistujícím) uvádí: "Sloupové jeho ozdoby se řezbářskou prací a sochou P. Marie zhotovil rodák hostovický Teplý, pocházející z č. 1, jež dosud náleží rodině téhož jména?"
- (3) B. Jelínek, několik dat k životopisu pardubského sochaře Jakuba Teplého. Východočeský republikán XIV (1932), čís. 17, str. 4-5.
- (4) Toman, l. c. str. 585.
- (5) Státní archiv Zámorsk, sbírka matrik, matrika č. inv. 517, fol. 241 v. (Dále jen sbírka matrik).
- (6) Státní archiv Zámorsk, fond: Vs Pardubice, č. kn. 297, fol. 551-552 v. (Dále jen Vs Pardubice).
- (7) Vs Pardubice, č. kn. 300, fol. 398v. - 399.
- (8) Jde pravděpodobně o dnešní čp. 2.
- (9) Zemřel 63letý v Platěnicích 8. dubna 1762 (matriky č. 517, fol. 628).
- (10) Státní archiv Zámorsk, sbírka poz. knih: PozK Pardubice 14, fol. 344-344 v.
- (11) PozK Pardubice 14, fol. 344 v. - 348; po Vojtěchovi Teplém byli dalšími majiteli: Matěj Teplý, nejstarší bratr Vojtěchův (1762-1769), Matěj Teplý, syn Vojtěcha (1769-1814), Vojtěch Teplý, syn Matěje (od r. 1814).

- (12) Nar. ok. 1705, zemřel v Platěnicích 25. 3. 1747 (matr. 517/575).
 (13) Doložen v PozK Pardubice 14, fol. 344 v. - 346, místo narození neznámé.
 (14) Doložení ve Vs Pardubice, č. kn. 300, fol. 398 v. - 399.
 (15) Tito Jakobovi sourozenci se podle matriky narodili: Josef 18. 2. 1732, Jiří 17. 4. 1734, Anna 5. 6. 1736, Vojtěch 14. 4. 1739 a Jan 5. 6. 1744, vešměs v Platěnicích.
 (16) Státní archiv Zámorsk, sbírka poz. knih: PozK Pardubice 235, fol. Q 21 v. - 22 v.
 (17) Sbírká matrik č. 1525, fol. 484.
 (18) Sbírká matrik č. 1517, fol. 278.
 (19) Všechny se narodily v čp. 59 Pardubice - město.
 (20) Chronologický sled Teplého díla: 1757 oltář v Ledči n. Sáz., 1762 - 1766 fasáda staré radnice v Pardubicích, 1768 boční oltář v Horním Jelení, 1770 mariánský sloup v Ledči n. Sáz., 1773 kazatelna v ledečském kostele, 1773 - 1777 rozšíření mariánského sloupu v Pardubicích, 1797 fasáda domu U Jonáše v Pardubicích, 1799 fasáda domu se sv. Václavem na Perštýnském náměstí.

Neatovatelné práce:

Pardubice - sochy sv. Mikuláše a sv. Jana Nep. před kostelíčkem na Výstrkově; Dašice - boční oltář sv. Anny ve farním kostele; Horní Jelení - tři oltáře ve farním kostele; Platěnice - dvě dřevěnéby Posledního soudu (dnes Východočeské muzeum Pardubice); Hostovice - hlavní oltář.

Bibliografie: Eduard Doubek, Z historie města Ledče n. Sáz., (Ledec n. Sáz. 1957); Josef Sakař, Dějiny Pardubic nad Labem, díl IV., dr. Prokop Toman, Nový slovník československých umělců, díl II., str. 585 (Praha 1950); Zdeněk Wirth, Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese vysoko-mýtském, str. 46 (Praha 1902).

Jaroslav Jihlavec

ZVŮLE

Ve stručném referátu, otištěném v 11. čísle našich Listů, upozornil Dr. Ing. V. Elznic na starobylý právní pojem "zvůle", který se pravidelně vyskytuje v trhových smlouvách, týkajících se zemskodeskových statků.

Někomu se třeba zdá, že nemá pro nynější naši genealogii praktického smyslu, aby se zabývala pojmem, který se vztahuje na někdejší feudální statky; vždyť je patrně málo našich rodopisců, kteří by mezi svými předky měli držitele dominií, zapsaných v zemských deskách. Takový názor byl by však omylem. Věc má význam i pro badatele v historii občanských rodů, sledují-li prostředí a právní i hospodářské poměry, v nichž jejich předkové žili.

Viktorin Kornel ze Všehrd, jehož definici "zvůle" Dr. Elznic citoval, psal své "Knihy devatery o právích ..." koncem 15. století. To je ovšem období nám již velmi vzdálené nejen časově, ale i celou svou mentalitou, právními institucemi, právní terminologií a zvyklostmi. Bude tedy zajisté účelné obrátit se k období nám bližšímu a na několika konkrétních příkladech ukázat, co se v mladší době rozumělo pod pojmem "zvůle".

Pro statek Tuhoměřice (nyní o. Praha-západ) byla v roce 1666 a 1672 sestavena dvě "vypsání za způsob taxy", v nichž se píše: "Za zvlí všelijakou lesní i polní, ačkoliv se prostřední vynachází, však přece se časem i srna, zajíc, kořopte i jeřábek dostává, klade se šmahem i za deputát, který z revíru kopanského dávati se má, 320 kop míšeňských" (SÚA, rkp. 15. fol. 116, 178).

V dílčí ceduli sester Žbárských ze Žbáru z r. 1688 je v oddílu, popisujícím statek Litovice (o. Praha-západ), tento zápis: "Regalie: Zvůle v provozování horní i polní myslivosti na tomto díle klade se ve 1500 kopách míšeňských" (DZV 77 L 27).

V r. 1661, v poslední česky psané trhově smlouvě o statek Brnky (o. Praha-východ), je pasus, že se ten statek prodává "i s břehem řeky Vltavy od gruntů nejvyššího purkrabství pražského až do gruntů přemyšlenských (kdež se na vltavci ryby i s sákem jako i u velkou vodu dříví hákem chytati svobodně může)," (DZV 313 B 10). V dalších smlouvách, německých (počínajíc od r. 1682), je pak vždy uvedeno: "mit Wilhabann, Vügel - und Fischfang" (DZV 327 A 10). V „odhadání“ statku Brnky z r. 1719 se píše: "Zvůle šacuje se s tím břehem při Muldavě od nejvyššího

purkrabství až k přemyšlenským gruntům za 50 kop míšenských" (DZV 158 M 8-20).

Tyto příklady naznačují, že podle právní praxe v 17. stol. a počátkem 18. stol. pojem "zvláe" obsahoval právo honitby, rybolovu, resp. vůbec užítku z řeky (chytání připraveného dříví), a patrně i právo chytání ptáků (čizby). Nelze ovšem tvrdit, že by těmito příklady byl plně vyčerpán obsah pojmu "zvláe". Snad se při heuristickém archivním bádání časem naleznou další zápisy, které by mohly podrobněji objasnit tento starobylý právní pojem.

ZPRÁVY VÝBORU GHSP

Správní výbor sešel se od své ustavující schůze po druhé výroční valné hromadě dne 17. března 1971 k vyřízení všech běžných záležitostí. Dále k přípravě akcí Společnosti do letních měsíců celkem třikrát, a to 14. dubna, 17. května a 30. června. Do redakční rady byl na místo onemocnělého Jos. Vrby kooptován Pavel R. Pokorný.

Schůzky členů GHSP v restauraci "U Šumavy" v Praze 2, Stěpánská č. 3, pokračovaly po celý rok a konaly se v roce 1970 ve dnech 3., 17., a 21. srpna, 14. a 28. září, 12. a 26. října, 9. a 23. listopadu a 14. prosince, v roce 1971 ve dnech 11. a 25. ledna, 8. a 22. února, 8. a 22. března, 26. dubna, 10. a 24. května, 14. a 28. června a 12. a 26. července. Z význačných přednášek na těchto schůzkách třeba jmenovat přednášku Doc. Dr. Jana Havránka, vedoucího archivu UK, o dějinách univerzity Karlovy a významu jejího archivu pro rodopisce (14. XII.), Dr. Jana Horáka z HÚ CSAV o trojím vojenském a katastrálním mapování v českých zemích (25. I.), Dr. V. Lomice, ředitele archivu VUT, o dějinách Vysokého učení technického v Praze a jeho archivu (se zvláštním zřetelem na potřeby rodopisců, 22. III.), Dr. Zdeňka Frankenbergera o vývoji vojenské služby v českých zemích a rakouském soustátí a o archiváliích k tomuto se vztahujících. Z přednášek členů třeba uvést Lad. Procházkův exkurs o robotě, jejím zrušení Josefem II. a jejím obnovení Leopoldem II. (3. VIII.) s přečtením zápisu v konojedské matrice o reprasálich vůči sedlákům, otištěn v GH - Listech č. 11), Karla Sklenáře vysvětlivky pojmů nákladník, šmukýř, horník, hařiv, právo podací a právo kostelní (11. I.), Emanuela Glombíčka vyprávění o jeho rodě a jeho práci v matrikách na polské straně Slezska (8. II.), Dra. Vl. J. Sedláka několik dat o českých deskách zemských (8. III.). Důležitou náplní programu schůzek bylo podávání zpráv. 26. X. zpráva o schůzce komise pro zhodnocení erbů na klenbě lodí a na kruhočtích v Ledčích n. Sáz. (Dr. Vlad. J. Sedlák, zvláštní elaborát o těchto znacích otištěn v GH - Listech č. 14), 9. XI. zpráva o hradě Grubu v Dolních Rakousích, jehož zachovalé zříceniny koupil člen GHSP, Franz Hampapa (Dr. Vlad. J. Sedlák), 23. II. zpráva o expozici GHSP na výstavě "Hobby '71" v Ostravě (Otakar Veselý, viz GH - Listy č. 11). Ostatní schůzky byly vyplněny diskusí o rodopiscích a heraldických nejasnostech, na něž členové při své práci narazili, vyřizování dotazů, rozborů vykonaných tematických autobusových zájezdů, prohlížením nejnovější získané rodopisné, heraldické a příbuzné literatury většinou zahraničního původu a mnohým jiným. V celku lze říci, že schůzky plní své poslání a došly obliby u členů, o čemž svědčí i průměrná účast 30 osob, většinou sice z Prahy a okolí, avšak nechyběli ani členové, z ostatních Čech a Moravy, kteří se při zájezdu do Prahy neopomněli na schůzku přijít podívat.

První tematický autobusový zájezd v letošním roce dne 22. května a s opakovaním dne 29. května vedl na Sedlčansko z popudu člena GHSP, Vlastimila Kundrlika, který také s pomocí Bedř. Maršáka a mnohých jiných předem avisovaných místních učitelů a duchovních pěkně připravil účastníkům jedinečný kaleidoskop hradů, zámků, tvrzí, kostelů a v neposlední řadě i lidových a přírodních památek. Nejvlastnější účelem tohoto tematického zájezdu bylo však studium památek na typické renesančního hospodáře Jakuba Kržína z Jelčan a Sedlčan, který si po odchodu ze služeb Rožmberků koupil r. 1580 na čas svého života jejich panství sedlčanské a ještě rozhojnil tento svůj statek sкупovaním dalších statků v okolí. Výsledek tohoto studia bude ještě publikován v GH - Listech. Trasa zájezdu vedla nejprve z Prahy přes Jílové a Neveklov do Křečovic, kde se účastníci poklonili památce Josefa Suka a jeho pomníku, v jeho památníku, v rodové světničce a u hrobu na hřbitově při kostele sv. Lukáše, velmi dobré stavby z první poloviny 18. stol. Přeš Osečany s vnější prohlídkou nepřístupného zámku z první poloviny 18. století prostě výtavnosti pokračovala cesta dále do Badčic, kde v zámku z konce 17. století pracoval filosof P. Bernard Bolzano. Vedle zámku před barokní kaplí Navštívení P. Marie zaujaly sochy svatých od M. J. Brokoffa, dříve stávající na nedalekém mostě před jeho rozšířením. Po zhodnocení četných heraldických památek na tomto místě jeli účastníci dále přes Křivovice, rodiště Frantíška Štovičkové, milenky Josefa Mánesa, s nepodstatným barokním zámekem a přes Sedlčany přímo do Červeného Hrádku, původně renesanční tvrzí s vodním opevněním, romanticky přestavěné v de-

vadesátých letech minulého století J.Kotěrou pro Mladoty se Solopysk. Tu v dnešním místním sedláčenském muzeu mohli účastníci shlédnout barvořad fotografie Krčínova kancionálu s jeho vyzobrazením a s jeho erbem na místo originálu, chovaného na sedláčenském MNV. Odtud vedla cesta přes Kosovu Horu s velmi hezky sgrafitovaným renesančním zámkem zpět do Sedlčan k prohlídce města a zejména jejich hradebního kostela sv.Martina ze 13.století, z něhož trvá dosud jeho přední část, zatím co loď s kněžištěm byly přestavěny po r.1375 a ještě později znovu upraveny. Po obědě jeli účastníci přes Uklid s torsom tisícileté lípy, pod níž prý kázal M.Jan Hus, a přes Vysoký Chlumec s dosud nepřístupným gotickým hradem z druhé poloviny 14.století a přestavěným v 17.století do Počepic. Tu v kněžišti zbarokizovaného gotického kostela s obrazy Ignáce Raaba jsou odkryté renesanční malby erbů Václava Počepického z Počepic (zemř.r.1544) a jeho manželky Anny ze Šanova. Za Počepicemi vystoupili účastníci ke skupině bludných balvanů v čele s mohutným viklanem (Certův kámen), který byl prý Husovi kazatelnou, když dlel r.1413 na nedalekém hradě Zvěřinci u pana Václava z rodu Drlavců. Od Husovy kazatelny bylo už nedaleko do Obděnic, kde v románském kostele Nanobezvzati P.Marie v pozdějším gotickém presbytáři je náhrobní deska Jakuba Krčina z Jeltan s velmi dobře pracovaným erbem, Krčínův statek Obděnice dědila jeho dcera Johanka Myšková ze Zlunic. Přes Petrovice, odkázané Krčinem dceři Elišce Svatkové, s raně barokním zámkem novogoticky upraveném a s barokní jesuitskou letní rezidencí, a přes Krašovice s lidovými roubenými stavbami dojeli účastníci do Krásné Hory, starého městečka horního s kamennou mírou jednoho korce na sloupu pro snadné pytlování. Údolím potoka Svrchnice se staročeským mlýnkem a olejnou v roubených stavebách pokračoval autobus v cestě na Skřýšev, dědictví Krčínovy dcery Ludmily Vojkovské s pozdějším barokním zámkem, dnes depositářem Národního muzea, a vzhůru ke Sv.Janu, místu dalekého rozhledu s kostelem s let 1760-1764 vynikající vnitřní dispozice a s bohatým inventářem. Přes Třebnici, kdysi dědictví Krčínovy dcery Anny Kateřiny Velomyské, avšak zajímavější tím, že se ve zdejších zámku z roku 1760 a v 19.století upraveném narodil pověstný maršál Radecký, byla cesta vedena dále do Dubovic s vynikajícím gotickým kostelem ze 14.století (na svorníku klenby kněžiště erb rúže). Tu vedle hlavního oltáře z bývalého kostela křížovníků Božního hrobu v Praze na Zderaze s obrazem Kalvárie od Petra Brandla a se sošnicou komposicí Očištee v těle meny od Brokofova žáka byl studován náhrobník panny Mariány, Krčínovy dcery. Na závěr putování za Jakubem Krčinem prohlédli si účastníci ještě na zpáteční cestě přes Sedlčany a údolím Vitavy Krčínovu renesanční vodní tvrz v Křeponicích, vynikající stavbu z roku 1586 s dosud zachovanými vnitřními nástěnnými malbami, jejíž dnešní stav spolu s přílehlými hospodářskými budovami je však otřesný.

Druhý tématický autobusový zájezd dne 19.června byl dokončením loňské pouti za heraldickými památkami v jižní části Podbrdsku, bývalém Bezošsku, a na královském Písecku. Jestliže navštívili členové GHPSP při loňském zájezdu Rožmitál, Březnici a Blatnou, zbývalo nyní dokončit tuto trasu Písekem a Zvíkovem. Jedinou zastávkou na cestě do Písku byly Mirovice, kde byl navštíven památník Mikuláše Alše na místě vyhořelého jeho rodného domku. V Písku byl hlavním předmetem zájmu jediný dochovaný raně gotický sál bývalého hradu s pozdějšími nástěnnými malbami z r.1479 náboženské i světské tematiky a s 32 erby, žel, přemalovanými. Vedle této památky nebylo ovšem zapomenuto podívat se na raně gotický most přes Otavu o sedmi obloucích, raně gotický kostel Narození P.Marie s nástěnnými malbami na pilířích hlavní lodi z doby kolem r.1300, na zbytky Putimské brány s domem Fráni Srámka a jiné významné pamětihodnosti tohoto města. Po obědě byl zájezd na královský Zvíkov, kde si účastníci zájezdu prohlédli v částečně restaurovaném raně gotickém paláci s jedinečnými arkádami především erbovní síň s malovanými erby českých rodů od B.Roubalíka z konce 19.století, dále dvěma poli sklenutou komnatu s malbami tanečnické páry z konce 15.století, doprovozenými erby kurfiřtů, a konečně raně gotický prostor kaple opět s pozdější gotickou nástěnnou výmalbou s několika erby. Při zájezdu na Zvíkov nebylo ovšem možné vynechat souseední Orlik, s výmí sbírkami ovšem důležitější pro faleristy, kteří tu najdou ve vitrinách přehnatou paletu řádů a vyznamenání udělených příslušníkům rodu Schwarzenberků. Z Orlíku vracela se už výprava pro trvalý drobný důlč do Prahy cestou přes Žďákovský most na Vladyčín s roubenými lidovými stavbami a dále na Sedlčany a Slapskou přehradu.

Třetí autobusový zájezd dne 10.července nebyl výjimečně komponován jako výlučně tématický, nýbrž částečně též jako rekreačně turistický, jak to žádalo prázdninové období. Cesta z Prahy vedla na Řičany a jevanskou rybníční oblastí do Štřibrné Skalice a přílehlé Rovné, kde se uskutečnila alespoň větší prohlídka významného románského tribunového kostela Sv.Jakuba. Z Rovné bylo už nedaleko do Sázavy, kde byla prohlídka bývalého benediktinského kláštera, zvláště kostela svatého Prokopa jako jediné dostavěné části z projektované větší chrámové stavby a kapitulní síně s unikátními nástěnnými malbami z poloviny 14.stol. v komplexu nynějšího zámku. Ze Sázavy jeli účastníci přes Talberk se zbytky opevnění býve-

lého hradu při vstupní bráně a přes Bataje se sámkem z r.1675 a s válcovou věží nad branou bývalého hradu Pirkštejna do Českého Sternberka k prohlídce hradu s vynikajícími interiéry. Odpolední část zájezdu vedla přes Vlašim nejprve do Kondrace s ojedinelým románským tribunovým kostelem sv.Bartholoměje, který snad jediný v Čechách má v práci dvě válcové věže. Navíc pedážní přebýtlář s obkročnou klenbou, přistavěný k románské lodi spolu se sakristií po r.1375, je také památkou velmi významnou. Za Kondrací se výprava rozdělila, dvě třetiny z celkového počtu účastníků vystoupily povoznější cestou na Velký Blaník a na rozhládku na jeho vrcholu a sestoupily pak strážší cestou do sedla mezi Velkým a Malým Blaníkem. Tu je již očekával autobus se sbytkem výpravy, který si mezitím prohlédl Načerádec s novější sámkem, s románským gotickým kostelem sv.Petra a Pavla a se židovským hřbitovem z 18.stol. V závěru dne byla ještě navštívena zřícenina hradu Seimberka z počátku 14 století a v 16.století upravované a uskutečněna výstup na zachovanou hradní věž takřka v původním stavu a jen doplněná cimbuřím v době romantismu. Ze Seimberka vrátila se výprava přes Mladou Vožici, Votice a Benešov do Prahy.

POZNÁMKY BADATELŮ BADATELŮM

LISTY NAŠICH PŘEDKŮ. Listina snaží v novodobé češtině písemně vyhotovení právní povahy. Výraz zavedl teprve Frant.Palacký pro rozlišení od listu povahy pouhého sdělení. Starí Čechové vypořádali si připojováním významového přívlastku k slovu list; známe proto: list bezpečný (glejt, salva guardia, list chránící před voškterým násilím), list bílý (carta bianca, nepopsaný, ale stržený list, dávající neomezené plinomocenství), list ochovný, list dílčí (díličí cedule, úmluva o rozdělení majetku mezi osoby, trvající dosud v nedělu, společném vlastnictví), list dlužní (dlužní úpis), list pňhonní (nové obelání neposlušného svědka), list erbovní (udělení erbu), list fedovní (potvrzení o odejití ze služby nebo zaměstnání s vědomím zaměstnavatele a o chování během státní v práci), list hlavní (zápis dluhu, spojeného s rukojemstvím), list křaftovní (poslední vůle, závět), list mocný (povolení panovníka k pořízení o nemovitém majetku pro případ smrti, který by jinak spadl na krále jako odúmrť), list obranný (povolení k panování nad majetkem jakožto forma exekuce), list obsláci (obsáika), list odhadní (zmočení k odhadání, tj.ocenění, šacování majetku za účelem exekuce), list otovřený (oznámení veřejnosti, expedované nezalepené, např. patent, opovězení nepřátelství a pod.), list posláci (list doporučený poslem), list provolací (výzva, aby se přihlásily osoby, které by měly lepší právo na odúmrť než král), list právodní (totéž co list bezpečný, glejt, pas), list pňhonný (pohádní k soudu, žaloba), list řádného na svět splození (svědectví o zrození z řádných manželů), list upomínací (soudní vyzvání k vydání zadržovaného podílu na majetku), list věnný (pořízení o věm nevěsty), list věřící (pověření k něčemu), list výsadní (privilegium, list udělující určitou výsadu, zvláštní právo), list zachovací (svědectví o počestném chování a poctivém životy; zpravidla spojen s listem řádného na svět splození), list zhoštný, výhoštní (propuštění s poddanství buď vůbec nebo za účelem propuštění do poddanství jiné vrchnosti), list železný (totik ce list bezpečný, glejt) a jiné další listy. Eianic.

Patrimonialní fondy spolu s pozemkovými knihami všech bývalých schwarzenberských panství ze severočeského kraje jsou od dvou let uloženy v depozitáři Státního archivu třeboňského v Českých Budějovicích.

Frant. Navrátil

HISTORICKÉ PLÁNY MĚST A OBCÍ. Tímto titulkem v Lid.demokracii z 28.6.1971 známá sm. -vk - svou správou: "V současné době se v čs.archivech uskutečňuje soupis map a plánů, zachycujících území Čech, Moravy a Slezska a zhotovených před rokem 1950. Jde o rukopisné i tištěné mapy a plány, vyobrazení měst, vesnic, kostelů, kaplí apod. Státní archiv v Opavě se svými pobočkami zpracovává loni celkem 428 soupisových karet map a plánů Mezi nimi najdeme zajímavé pohledy na Opavu ze 17.století, plán Hradecké brány v Opavě s okolím, situační mapu zámku v Hranicích z r.1841, celý soubor náčrtků a plánů kostela sv.Jiří a jezuitské koleje v Opavě, vzniklý kolem roku 1700, dále řadu map panství, revírů, lesních tratí, rybníků a dvorů, mající onu nejen historickou, ale i praktickou pro dnešní významy v zemědělství a lesnictví". Poznámka redakce: Uskutečnil-li se tento soupis v plném rozsahu, bude zde obdivuhodný pramen i pro potřebu rodopisců. vG.

K číslům popisným. Ze se někdy naleznou relace "starých" čísel domů k číslům "novým" (popisným) na mále očekávaných dokumentech dokládá matrika oddací (Cop. III, 1735-1784) Města Sobotky (Pol.520 pv až fol.521 pv) s titulkem "Přirovnání starých demovních čísel k novým. R.1808".

vG.

Moderní provedení erbu rytířů Wawáků z Adlaru.

K velmi zajímavé studii Václava Elznice o rodu Vaváků (Listy geneal. a heral. společnosti v Praze č. 13, pg. 6-13) bych chtěl dodat, že znak, jehož užívání bylo povoleno Nejvyšším rozhodnutím ze dne 23. dubna 1894 a potvrzeno diplomem Českého krále Františka Josefa I. z 22. června téhož roku Františce Wawákové a jejím synům Václavu a Bohumilovi, přetrvál i zrušení tohoto majestátu rozhodnutím ze 17. ledna 1904.

Urb, totožný se znakem Valkounů a Plichtů z Adlaru a svědčící o pokrevní souvislosti s rodem Zirotinů a tedy i Lobkowiczů, je proveden v krásném bronzovém basreliefu na rodové hrobce na V. hřbitově olšanském v Praze, 3. oddělení (u sdi). V gotisujícím (stříbrném) štítě obklopeném bohatě rozvinutými příkryvadly je s výborným heraldickým vkusem znázorněna (černá) orlice a perizonie (stříbrná?) na hrudi a na korunované otevřené přilbě tři (stříbrná?) pětrocí péra. Celkové provedení v duchu vyčivlých vyobrazení znaků v diplomech z posledních desetiletí necnárství navštěduje tomu, že se výtvarník asi velmi přesně držel této předlohy. Pouhý nápis "Rodina Wawáková", s nímž se pod znakem setkáváme, vzbuzuje svou neatraktivností domněnku, že byla hrobka postavena pravděpodobně až po roce 1904. APJK

PÁTRÁ SE PO .....

SCHEINERT - SCHEUNER - SCHIENER. Podle rodinné tradice pochází tento rod z Krkonoš respektive z Podkrkonoší (Trutnov, Liberec, atd.), odkud pravděpodobně přišel do pruského Slezka. Z nich Gottfried Scheinert byl před rokem 1800 Wachtmeisterem v Regimentu Gens d' Armés z Fridericha II. Pruského (1725 - 1766), kde však jeho stopy končí, neboť za poslední světové války 1939 - 1943 byly všechny matřiky zničeny. Hledá Ing. Vojtěch Kulda starší, Píseň, Raisova 30.

Prosím, o nejrozmantější zprávy o mém otci, Ing. Eugenu Durychovi († 1874, + 10. 2. 1966) a jeho rodu, za účelem sepsání literární práce. Za poskytnuté informace předem srdečně děkuje dcera, PhDr. Markéta Durychová, Praha 2, Napiplaví č. 2.

Prosím, o jakékoliv informace ke jménu REBENSTEIGER z Blatné - k e n f e l d u, zejména z doby před rokem 1880. Jméno bývalo i Komoleno - Rebenstreicher, Rebensteifer, Rabensteyher z Blanckenfeldtu, z Plangenfeldtu a pod. Veškeré zprávy zasílejte laskavě na adresu: Helena Rebensteigerová, U Salamounky 3, Praha 5 - Smíchov.

CYRANY: Hledám úmrtí Matěje Antonína Cyrany, nar. ok. 1656-7, hejtman panství obchodického a novodvorského. Zemřel v letech 1721-1730 místo neznámé. Nevylučuje se možnost panství hrabat Thunů nebo Věžníků. Zdeněk Bičík, státní archiv Pardubice, Na tříle 118.

Při druhém procesu s "genealog. agentem" a falsátorem JANEH VASÁKEM u zemského trestního soudu v Praze (před porotou) v r. 1904 pro padělání listiny ve sporu o fideikomisi svěřenství Petra sv. p. z Zellerau se Vasák bránil poukazem na starší padělatele Brücknera a barona Ubelli. Předseda soudu k tomu připomíná, že to bylo již v letech 1860-1867. Kdo zná bližší případ Brückner + Ubelli? Zprávy na Dr. V. Elznice, Praha 4 - Nusle, Na Květnici 25.

Josef BUKWAY, též Bukvaj, Bukvoj, od r. 1798 revírní myslivec v Stěle u Jevíška na Moravě. Manželka Magdalena byla dcera Tomáše KAPLECE, thalce z Borovnice v Čechách. Dle věku v době úmrtí se narodila r. 1768. Josef Bukway se ženil podruhé r. 1832 ve věku 63 let, narodil se tedy r. 1769 neb dříve. K d e ? Kde se v Čechách vyskytoval té doby nešlechtický rod Bukway? Josef Bukway byl svedobný šlovák. K d e se narodila Magd. Madleceová? Borovnice jsou v Čechách troje, Borovnice dvoje, Borovany troje. Pátrání v Borovnici, c. hradecké Králové bezvýsledné. Hledá Gabriela Maršálková, Praha 7 - Helešovice, Komunardů 25.

SERVIS

Koupím ročník I-XIV časopisu bývalé Rodopisné společnosti, i jednotlivě. Dr. Milošlav Spaček, Brno, Pekařská 68.

Koupím genealogickou a heraldickou literaturu. Nabídky na adresu: Ladislav Olbrich, Praha 2, Kateřinská 5.

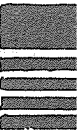

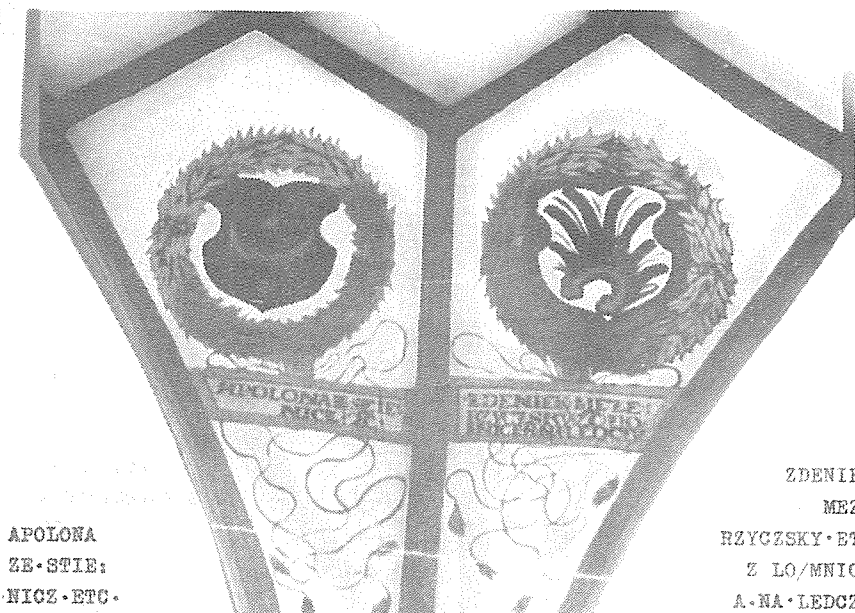
GH - LISTY

Genealogické a heraldické společnosti v Praze,
Praha 5, Holečkova ul. č. 7.

Vycházejí ve volných lhůtách pro interní potřebu členů
společnosti.

Řídí odpovědný redaktor Dr. Vlad. J. Sedlák, Praha 5, Ostrov-
ského 29 s redakční radou: Dr. Ing. V. Elznic, Ing. V. Ganttner,
Ing. J. Musil, Dr. V. Palivec, Pavel R. Pokorný, J. Prusík.

APOLONA
ZE-STIE;
NICE-ETC.

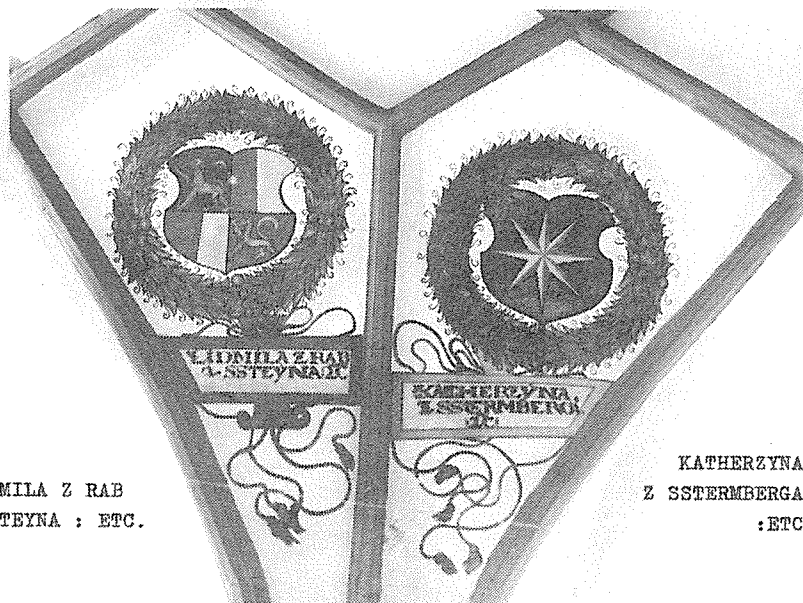
ZDENIEK ·
MEZE;
RZYCZSKY · ETC ·
Z LO/MNICE ·
A · NA · LEDCZY

VLAD. J. SEDLÁK

ERBOVNÍ VÝVOD V KO: : STELE LEDEČSKÉM

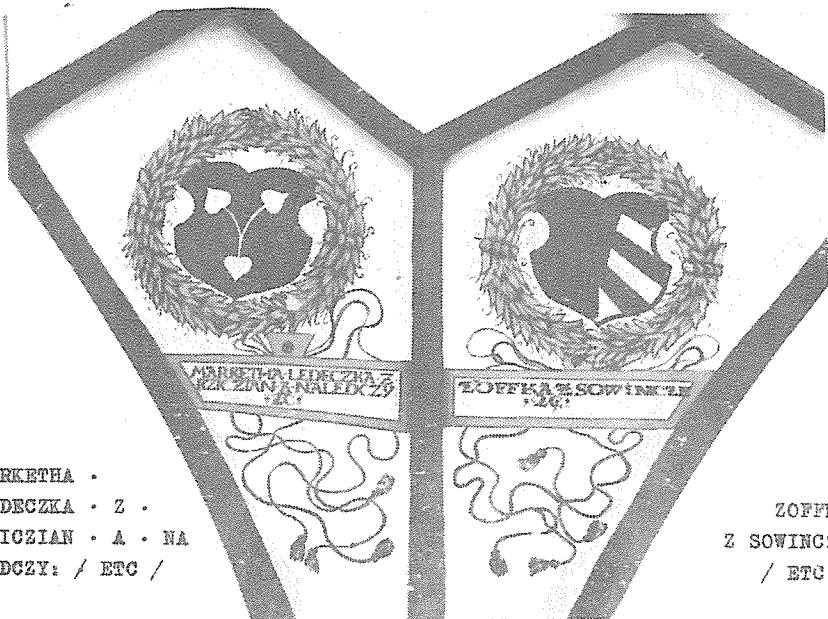
Závěrečná zpráva o výzkumu, provedeném
Genealogickou a heraldickou společností
v kostele svatých Petra a Pavla v Ledčích
nad Sázavou při příležitosti chrámových
úprav pro potřeby nové liturgie 1.9.7.0

Starobylý kostel svatých Petra a Pavla v Ledči nad Sázavou z poloviny 14. století nebyl jistě v době svého vzniku stavbou zvláště vynikající. K plochostropé loď pojilo se pětiboké kněžiště, které jediné bylo sklenuto křížovou klenbou s žebry svedenými na konsoly. Teprve když 2. června r. 1509, v sobotu před sv. Trojicí, jak hlásá kamenná pamětní deska, byl kladen základ k stavbě věže při jižním boku kostela, tu zároveň předznamenal tento akt velké stavební a umělecké úpravy, které byly uskutečňovány uvnitř svatyně v průběhu následujících desetiletí až do roku 1554. Tehdy v první polovině 16. století byla loď překlenuta valenou klenbou s lunetami, nesenou přízedními pilíři, do níž byl vsazen zdobný ornament síťového křížení žeborů z pálené hlíny, a dovnitř lodi byla na konci protilehlém kněžišti vestavěna tříramenná kruchta na štíhlých válcových sloupech a vzdušných obloucích podklenutí. Dokončená stavba byla pak opatřena výmalbou, dosud tu trvajícím alespoň v kreslené balustrádě na poprsnici kruchty a některých zbytcích v okenních výklencích i jinde, především však v množství erbů, které zaplnily jednotlivá pole síťové klenby a trojúhelníkovité plochy mezi jednotlivými nosnými oblouky kruchty.

Je vsutku s podivem, že nebyla těmto erbům dosud věnována větší

MARKETHA .
LEDECZKA . Z .
RZICZIAN . A . NA
LEDCZY: / ETC /

ZOFFKA
Z SOWINCZE
/ ETC /

pozornost. Pokud se pak vůbec činí o nich zmínka, mluví se vždy o erbech na klenbě, které jsou doprovázeny štítky se jmény jejich nositelů, kdežto erby na kruchtě zůstaly bez povšimnutí. Tak je tomu už ve článku Antonína Norberta Vlasáka ^{1/}, který z bohatství erbů na klenbě vyjmenoval sotva polovinu a navíc ještě mezi ně přিপletl dva znaky, které tu vůbec nejsou /Václava Berky z Dubé a Lipého na Mezeříčí a Badišově Moravském, pána na Rychmburce, a jeho první manželky Heleny Mezeříčské z Lomnice, správně Alény z Lomnice/. Lepší popis má August Sedláček ^{2/}, avšak rovněž neúplný a s chybami, které mohla zavinit toliko osoba bez většího vztahu k starým památkám a nezkušená v četbě starých nápisů. Z tohoto důvodu sotva asi Sedláček popsal erby v Ledči podle vlastního poznání, spíše asi, jsa už pokročilého věku, spolehl se na neznámého informátora. Z obou prací, jak Vlasákovy, tak i Sedláčkovy, možno proto převzít jen dílčí informace, jinak je potřeba sačit úplně znova.

Erby na klenbě lodi činí dvě řady, jednu na straně evangelijní a druhou na straně epištolní. První erb na straně evangelijní nejbliže ke kněžišti je uveden jako erb Zdeňka Mezeříčského z Lomnice a na Ledči /1517, zemř. 16./VI. 1566/, tedy patrona kostela, za něhož byly

ZOFFKA TRCZ=
KOWNA Z LIP:
:PY . ETC:

MARKYTHA Z
LOMNICE . ETC

úpravy kostelního interiéru dokončeny ³/₄. Druhý erb patřil Apoloně ze Stěnic /zemř. 1526/, o níž je známo, že byla manželkou Zdeňkova otce, Jana Mezeříčského z Lomnice /1475, zemř. 20./III. 1515/. Třetí erb v pořadí směrem ke kruchtě je Kateřiny ze Šternberka /1464/, která byla Zdeňkovou babou, přeživší svého manžela Václava Mezeříčského z Lomnice /1436, zemř. r. 1455 nebo 1456/. Konečně čtvrtý erb patří Lidmíle z Rabštejna. Za předpokladu, že tu jde o čtyřkoutní vývod, jak se domýšlel už Sedláček, nemůže být tato Lidmila z Rabštejna nikým jiným než druhou Zdeňkovou babou, matkou Apolonu ze Stěnic. Jako možného Apolonina otce a tudíž Lidmilina manžela označil Sedláček Jana ze Ctěnic. Všechny tyto čtyři erby, lomnický, stěnic-
ký, šternberský a rabštejnský nacházejí se též ve čtyřech koutech ná-
hrobníku Zdeňka Mezeříčského z Lomnice v lodi kostela. Sedláček byl
mylně informován, že je na místě rabštejnského erbu erb michalovský.

Druhá řada erbů na straně epištolní začíná erbem Markéty Ledec-
ké z Říčan a na Ledči, manželky Zdeňka Mezeříčského, která zemřevši
dne 2. srpna r. 1556 na Novém městě pražském odtud byla převezena do
ledečského kostela a tu dne 5. srpna pochována. Druhý erb patří Žof-
ce z Sovince, manželce Buriana Ledeckého z Říčan /zemř. 1541/, oné

nešťastné paní, která se dne 19. prosince r. 1509 zabila při tanci na ledečském hradě „propadši dolů skrze podlahy, když se ten dům na dvě roztrhl“. Spolu s ní zahynuli i její dva synové, jediní mužští dědici, a proto Ledeč přešla potom sňatkem jediné dcery Markěty na Mezeříčské z Lomnice. Toto neštěstí je skrytým smyslem nápisů při dvojici erbů i s klenoty, které se vidí po stranách vítězného oblouku. Na pravé straně je to erb říčanských a u něho nápis:

BVRIĀ · LEDECKY · Z · RZYCZAN · A · NA · LEDCZY · POSLEDNI · PĀ ·
RODV · TIECH · PANV · Z · RZYCZĀ · KTERZY · NA LEDCZY · BYLI · ETC.

Na levé straně se pak čte:

ZOFFKA Z SOWINCZE A NA LEDCZY MANZELKA DOTCZENEHO · PANA BVRYANA ·
LEDECKEHO Z RZYCZĀ · ETC.

Jako majitele třetího erbu uvádí nápis Žofku Trčkovnu z Lípy, osobu zcela neznámou. Uváží-li se však, že by tu měla být v analogii k vývodu na straně evangelijní bába Markěty Ledecké z Řičan, pak nemůže být tato žena nikým jiným než manželkou otce Buriana Ledeckého z Řičan. Tímto otcem byl bezpochyby Jan Ledecký z Řičan, který roku 1460 daroval Ledečským pod jistými výminkami místní mýto, které tu vrchnost od staradávna na mostě vybírala 4/, a zemřel po roce 1483.

ROZMYTAL ETC

Jeho, nejspíše staršího bratra Jindřicha lze tu z možnosti otcovství vyloučit, protože tento Jindřich vlastnil Lacembok a jiné menší statky v Čáslavsku, a sřejmě se od bratra odděliv, neměl již s Ledčí společného nic. Přisouzením Žofky Trčkovny z Lípy za manželku Jana Říčanského vysvětluje se také, proč vládl na ledečském hradě v neurčité době před a po r. 1500 Mikuláš Trčka z Lípy a na Lipnici. Z důvodu časové souvislosti byl sřejmě bratrem jmenované Žofky a hájil její zájmy jako poručník svého nezletilého synovce Buriana. Pravděpodobnost tohoto tvrzení prokazuje i odkas, který učinil Mikuláš Trčka r. 1515 tomuto Burianu Ledeckému a jímž mu dal několik vaí k doživotnímu užívání ^{5/}.

Možné-li ještě u Žofky Trčkovny proniknout do záhad Říčanského rozrodu, pak už je to jen mále pravděpodobné u čtvrtého erbu Markyty z Lomnice. Jde-li opravdu o čtyřkoutní vývod, pak by měla být tato Markyta matkou Žofky ze Sovince. V letech 1459 až 1463 připomíná se Machna z Mezeříčí, která byla manželkou Voka ze Sovince /nar. před r. 1493, zemř. po r. 1467/. Jde-li však o tutéž osobu, nelze s jistotou říci zvláště pro značný časový odstup.

Na konci obou řad nacházejí se dvojerbí, o nichž tu nebyla dosud řeč a která třeba rovněž osvětlit. Na straně evangelijní je to dvojerbí s nápisy:

WACLAW BETHOWSKY Z LICHTENBERKY A NA HOSTINÍ

MAGDALENA MEZERZYČSKA Z LOMNICE MANŽELKA JEHO

Tento Václav erbu skřížených ostrví vystupuje v zemských deskách mo-

BERNSTAIN ETC

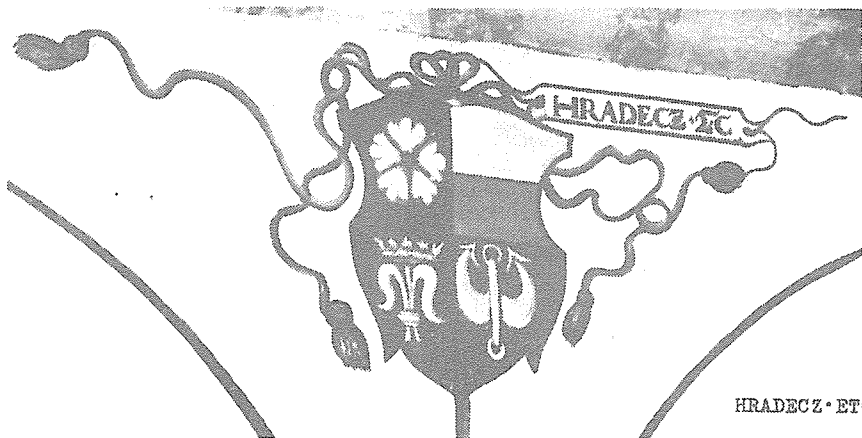
ravských cůdy brněnské jako Vaněk Bítovský z Lichtburka na Beszi /u Moravských Budějovic/, dne 14. září 1551 vložil ve dky své manželce Mandaléně z Lomnice k jejímu právému věnnému právu půl třináctá sta kop gr. na dvoře Bezocek, na vsi Beszi a půl vsi Zvěřkovic, Blatnici a Příšopa ⁶/. Dvojerbí na straně epištolní je opatřeno nápisy:

WACZLAW Z SSWANBERKA A NA BECHYNI LETH PANIE 1554 .

KATHERZYA MEZEZYSCKA Z LOMNICE MANZELKA JEHO

Tu je tedy také připojen rok dokončení výmalby kostela. Obě tyto osoby jsou dostatečně známé, Václav ze Švanberka zemřel 9./XII. 1562, Kateřina Mezeříšská r. 1561, svatbu měli r. 1546. U obou dvojerbí jde zcela určitě o osoby, mající nějaký přímý příbuzenský vztah ke Zdeňku Mezeříšskému na čele vývodu, jenž není v pramenech zjištělný, avšak možno mít za jisté, že byly obě Mezeříšské Zdeňkovými dcerami a odtud jejich manželé Zdeňkovými zeti. Nelze vyloučit, že byla následující dvě klenební pole, která zůstala volná, vyhrazena pro další Zdeňkovy děti, dosud neodbytou dceru Žofku, která se provdala za Jaroslava Trčku z Lípy, a syna Jana Mezeříšského, který si vzal Johanku z Lípy. Teprve za těmito volnými poli je ve středu klenby opět štít s Říšanským trojlístem, umístěný v mezikruží s nápisem: ERB - MIESTA - LEDOZIE ; LEDTA . 1 ; 5 ; 5 ; 4 ;

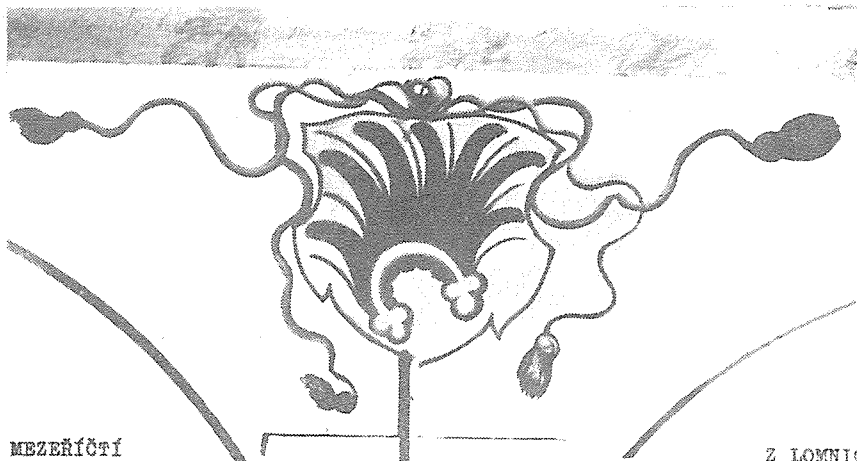
Po určení čtyřkoutních vývodů Zdeňka Mezeříšského z Lomnice a jeho manželky Markéty Bedecké z Říčan možno přistoupit k řešení otázky erbů na krachtě. Na rozdíl od erbů na klenbě nepřísluší tyto erby určitým osobám, nýbrž celým rodům. Na čele trojramenné krachty je opět lomnické křídlo a Říšanský trojlíst bez jakéhokoliv označení. Erby na

HRADECZ·ETC

ramenech kruchty jsou určeny nápisy na ozdobných páskách a jsou jimi na straně lomnické Hradec etc., Pernštajn etc., Rozmytal etc., a na straně říčanské Ryzberk etc., Biskupice etc., Roupov etc. Už tyto nápisy, srozumitelné, jestliže se před ně dává slovo dům, dávají možnost tušit, že tu jde o erby rodů, s nimiž byl manželský pár Zdeněk Mezeříčský a Markéta Ledecká v obzvláštní přátelské přízni, ovšem jaké, to je otázka jen částečně zodpověditelná. Základní plíffe těchto rodových vztahů je jistě možné zjistit v pramenech, avšak poznání i těch nejjemnějších vazeb zůstane už navždy skryto pod vrstvou zapomění. Při pokusu osvětlit vztahy rodů, vyznačených na kruchtě jejich erby, možno vyjít od erbu domu Ryzberského.

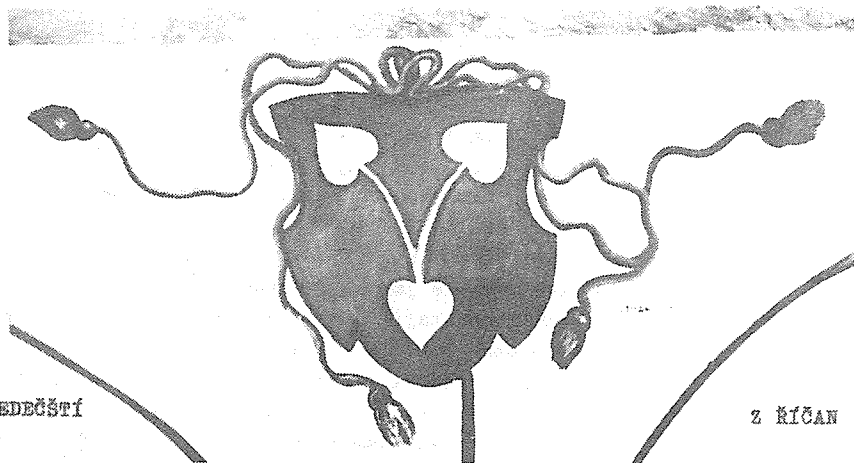
Páta Švihovský z Ryzberka, zemřelý 21./VII. 1504, vzal si za manželku Bohunku Mezeříčskou z Lomnice, dceru Václava Mezeříčského a Kateřiny ze Šternberka, jak vyplývá ze zachovaných vývodů rodu Ryzberského ^{7/}. Jmenovaná Bohunka Mezeříčská byla tudíž tetou pořizovatele výmalby chrámu v Ledči, Zdeňka Mezeříčského. Z tohoto manželství pošlo šest dětí, čtvero synů a dvě dcery, z nichž Kateřina Švihovská z Ryzberka /zemř. 1540/ se provdala za Zdeňka Lva z Rožmitálu /zemř. 14./VII. 1535/. Manželství této sestřenice Zdeňka Mezeříčského bylo požehnáno dvěma dítkami, synem Adamem /zemř. 1564/ a dcerou Annou /zemř. 13./XII. 1563/. Adam Lev se oženil r. 1516 s Annou, dcerou Hynka Haugvice z Biskupic na Sýcově ve Slezích, která zemřela r. 1563. Haugvicové žili tehdy za života Zdeňka Mezeříčského i na Moravě a též ve východních Čechách byli zastoupeni několika jedinci. Litomyšl držel v letech 1552 až 1567 zápisným právem Václav Haugvic z Biskupic, který měl za manželku Eufemii z Ryzberka a s ní tři syny.

MEZEŘÍČTÍ

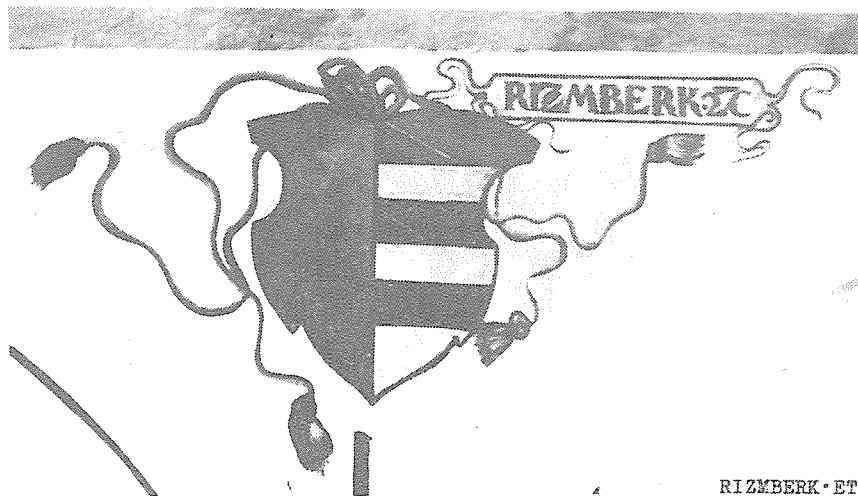
Z LOMNICE

V bezprostřední blízkosti Ledče držel Hynek Haugvic z Biskupic a po něm jeho syn Jan ve druhé třetině 16. století pustý hrad Ronovec spolu s tvrzí Dolní Krupou. Příbuzenské vztahy mezi těmi všemi Haugvici v Čechách, na Moravě a ve Slezsku jsou však dosud nezpracovány. Anna Rožmitálská se provdala za Adama z Hradce /zemř. 25./VI. 1531/, jenž povila syna Zachariáše /zemř. 6./II. 1589/. Všim tímto příbuzenstvím je už určeno šest erbů na ledečské kruchtě z celkového počtu osmi. Už tedy zbývá určit jen erb pernaštejský a erb roupovský.

LEDEČTÍ

Z ŘÍČAN

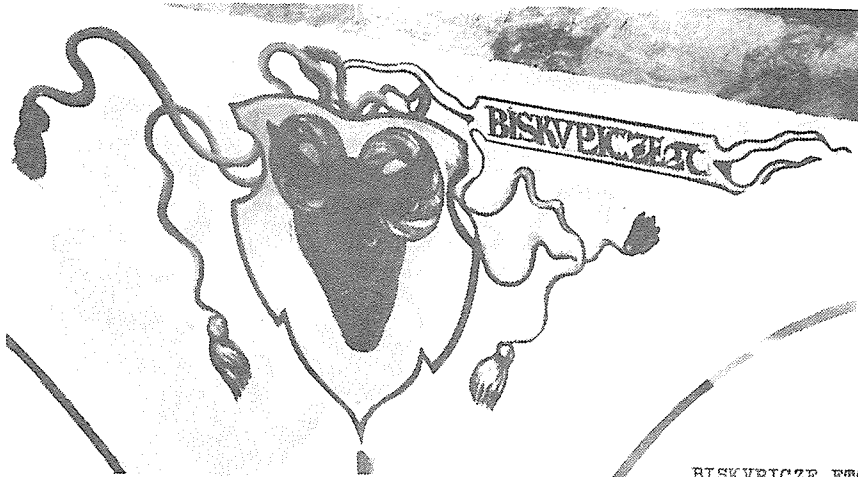

RIZMBERK · ETC

S Pernštejnny byli Mezeříčští z Lomnice krevně spříznění. Děd Václav Mezeříčský měl sestru Bohunku, která se provdala za Jana z Pernštejna, zemřelého r. 1475. Proto se také objevuje erb lomnického křídla na pernštejnských vývodch^{7/}. Pravnoučkou Jana z Pernštejna byla Kateřina z Pernštejna, jejíž smrt dne 15. října 1552 zvláště se musela dotknout Mezeříčského rodu, protože byla od r. 1533 provdána za Jindřicha ze Švamberka, bratra onoho Václava ze Švamberka, který si vzal za manželku dceru Zdeňka Mezeříčského z Lomnice.

Nejnepostřehnutelnější jsou posléze nitky, které poutaly Mezeříčské k Roupovským z Roupova. Přímého příbuzenství tu zřejmě není a také o nějakém všelejším přátelství ze sousedství není řeči, protože rodina Roupovských měla statky vesměs v západních Čechách. Je tu však přece jedna možnost, která mohla být příčinou vědomí rodové sounáležitosti. Jan Roupovský z Roupova, který žil v druhé polovině 15. století, měl za manželku Lidmilu z Rabštejna, zřejmě příbuznou oné Lidmily z Rabštejna, kterou měl za ženu Jan /?/ ze Ctěnic, Zdeňkův děd.

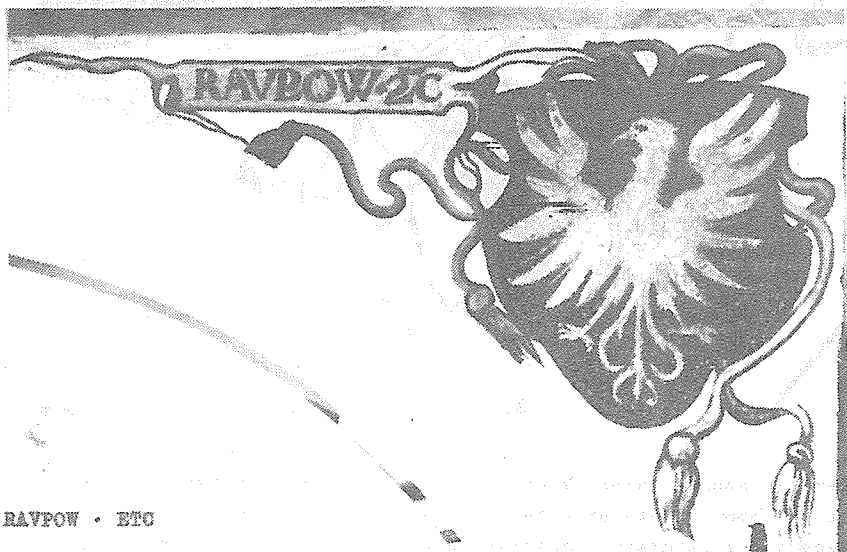
Na závěr je třeba jako u každého rozboru určit skutečnou hodnotu erbovní výmalby v ledečském kostele jako historické památky. Po stránce umělecké tyto malby erbů nevynikají, jde o běžnou řemeslnickou práci, která se navíc pravděpodobně ani nezachovala v původním stavu. Ze článků Ant. N. Vlasáka a Aug. Sedláčka dá se vytušit, že byly tyto výmalby v polovině 19. stol. zašlé tak, že nešly některé nápisy už vůbec číst. Sedláček sám říká, že byly nápisy u erbů v nové době obnoveny. To znamená, že došlo asi r. 1883 při opravách kostela Josefem

BISKVPCZE ETC

Mockerem k obnově maleb, které byly r. 1930 znovu opravovány Otakerem Čílou. V obou těchto případech nutno předpokládat zevrubné čištění a následující restauraci v nedokumentovaném rozsahu, který mohl mít rozpětí od pouhé retáže až třeba i k přemalbě. Popírá-li se však umělecká hodnota maleb v ledečském kostele, nijak to ještě neznamená, že by neměly být tyto malby erbů chráněny. I přes možný větší restaurátorský zásah do jejich původního rukopisu zůstávají jedním z význačných dokladů dobového pojetí heraldické tvorby, a k tomu přistupují ještě další momenty.

Erby v ledečském kostele jsou typickým příkladem historické památky, pro jejíž hodnocení se nevystačí pouhým oceněním po stránce umělecké. Umělecká kritéria ustupují tu vlastně do pozadí a na jejich místo nastupují kritéria jiná, především kulturně společenská. Třeba si všimnout, že není heraldická výzdoba v lodi ledečského kostela samostatným malířským projevem, nýbrž jen součástí původní, byť jen ve zbytcích dochované renesanční výmalby, která zůstává i přes svůj torzální stav dokladem dobového citění pro úpravu kostelního interiéru. V tom záleží jedna z hodnot maleb v ledečském kostele, protože už není většího množství takových dokumentů, a už pro tento svůj charakter zaslouží si zvláštní ochrany. U erbů na klenbě přistupuje pak k této společensko kulturní hodnotě ještě zvláštní moment, totiž to, že ony erby představují vývod Zdeňka Mezeříčského z Lomnice a jeho manželky Markéty Ledecké z Říčan. Bylo ukázáno, že jsou tu prokázána rodová spříznění, která nejsou doložena písemnými zprávami, čili že je vývod

RAVPOW · BTC

důležitým pramenem pro genealogii rodů Mezšpíckých z Lomnice a Ledec-
kých z Říčan, a pod tímto zorným úhlem jde tu tedy o památku historicko-
kou, prvořadou a nenshraditelnou.

P o z n á m k y

- 1/ Ant. Norb. Vlasák, Leděš nad Sázavou a jeho okolí v kraji Čáslavském. - Památky archeologické V /1863/, str. 135-138, 225-229. S dodatky od Jeronýma Soláře /str. 334-336/ a Ant. Rybičky /str. 375-77/.
- 2/ Aug. Sedláček, Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanův. - Věstník Král. č. společnosti nauk 1914, tř. fil.-hist., str. 49-50.
- 3/ Pro potřeby této práce nejevilo se být účelným provádět zvláštní výzkumy v archívech. Autor proto spoléhá na rodoписná data, která snesl Aug. Sedláček v Ottově slovníku naučném pod příslušnými hesly.
- 4/ Aug. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze Král. Českého, díl XII., str. 98-99.
- 5/ Pam. arch. V, str. 376.
- 6/ MZD 1480-1566. II. Kraj Brněnský. Str. 357.
- 7/ Sedláček, Pýcha urozenosti l. c. str. 18, 20, 37. TVŽ, Dodatky a opravy k Pýše urozenosti. - Věstník Král. č. společnosti nauk, tř. fil.-hist., roč. 1923, str. 17.

Fotografie: Krajské středisko Státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje v Pardubicích /foto M. Kolegar/ a Prokop Výravský, Praha.